

незалежній державі схвалено Концепцією судово-правової реформи в Україні, прийнятою Верховною Радою України 28 квітня 1992 р., та закріплено Конституцією України 1996 р., положення якої дали поштовх для законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності.

З ухваленням у 1996 р. Конституції України, що передбачала суттєві зміни у структурі правоохоронних органів, зокрема стосовно розподілу повноважень прокуратури та суду в питаннях, пов'язаних з обмеженням прав і свобод громадян, прийняттям у 2001 р. Кримінального кодексу України, безсумнівно очевидно стало оновлення положень кримінального процесуального законодавства (адже з часу прийняття КПК 1960 р. знав різних змін і доповнень понад 200 разів). Більшість таких новацій відбулося за роки незалежності. У рамках так званої «малої судової реформи» (2001–2003 рр.) до законодавства внесено низку істотних змін, зокрема щодо системи судоустрою, кримінального судочинства, статусу та повноважень окремих правоохоронних органів. Хоча й залишилися невирішеними питання дефініції правоохоронної діяльності, визначення її принципів, функцій тощо.

Суб'єкти правотворчості непослідовно й суперечливо підходили до вирішення зазначених питань. Згадаймо лише прийняті 2003 р. закони України «Про основи національної безпеки України» та «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», у яких містяться досить суперечливі неузгоджені визначення правоохоронних органів.

Стратегічні напрями удосконалення положень кримінального процесуального законодавства як складових системи кримінальної юстиції сформульовані в Концепції реформування кримінальної юстиції в Україні, затвердженій Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 р. «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» від 8 квітня 2008 р. № 311/2008.

Щодо наукових досліджень із питань правоохорони, то радянська правова доктрина саме поняття правоохоронної діяльності почала виділяти серед інших форм діяльності лише із середини 50-х років ХХ ст. [3, с. 25].

Вирішення проблеми визначення правоохоронної діяльності, з'ясування її сутності, встановлення системи правоохоронних органів відбувається, в основному, у межах навчальної дисципліни «Організація судових та правоохоронних органів», і займаються цими питаннями переважно науковці певної сфери юридичних наук, наприклад, кримінального процесу, кримінального права тощо.

На відміну від країн романо-германської правової сім'ї, у якій категорія «правоохоронна діяльність» має чітку наукову основу, у правовій доктрині України поняття «правоохоронна діяльність» не визначено, що ускладнює розв'язання багатьох теоретичних і прикладних завдань. Важливість правоохоронної діяльності визначається її метою, яка полягає в охороні прав та свобод людини й громадянина, громадського порядку, забезпеченні громадської безпеки, підтриманні правопорядку. Ця мета реалізується в завданнях та функціях, що покладаються суспільством та державою на цей вид діяльності. На основі проведеного порівняльного аналізу та узагальнення поглядів учених запропоновано визначення правоохоронної діяльності як різновиду правової діяльності, що здійснюється з метою охорони прав і свобод людини та громадянина, інтересів громадянського суспільства та держави спеціально уповноваженими на те суб'єктами шляхом застосування юридичних заходів впливу в порядку та в межах, закріплених законом.

ЗАХИСТ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ НА ЗАГАЛЬНО-СОЦІАЛЬНОМУ РІВНІ

Засць І.С., ад'юнкт кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС

Важливим напрямом для забезпечення державою недоторканості життя, здоров'я, майна своїх громадян є запобігання злочинності у всіх її проявах, в

тому числі й перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Цей процес є дуже складним і комплексним. В ньому мають приймати участь всі органи трьох гілок державної влади і місцевого самоврядування усіх рівнів.

На думку опитаних журналістів, з метою запобігання злочинів щодо журналістів, перш за все, необхідним є комплексне вирішення вказаної проблеми (74%), яке включає посилення профілактичної роботи правоохоронних органів, підвищення рівня усвідомлення дієвості спеціальних громадських організацій, покращення правової бази.

Не викликає сумнівів твердження О.О. Білоусової про те, що система заходів запобігання злочинності носить комплексний характер, охоплює всі необхідні напрями запобіжної і профілактичної діяльності в масштабі країни, а їхня деталізація повинна бути проведена на регіональному і локальному рівнях, а також залежно від специфіки об'єкта і предмета протидії.

До загально-соціальних заходів ми відносимо такий комплекс заходів, який спрямований на стабілізацію соціально-економічної ситуації в державі: як-то оздоровлення економіки, упорядкування відносин між суб'єктами господарювання, які функціонують у сфері економічної діяльності, забезпечення економічної й правової захищеності громадян, організацій й ефективного функціонування всіх механізмів ринку. Означені заходи повинні мати довгостроковий характер і визначати основні напрями контролю за злочинністю в цілому і, зокрема, у сфері запобігання перешкоджання законній професійній діяльності журналістів.

Реалізація загально-соціальних заходів запобігання перешкоджанню законній професійній діяльності журналістів спрямована на вдосконалення всієї системи відносин у суспільстві. Це пояснюється тим, що комплексний характер запобігання злочинності найбільш яскраво проявляється саме на загально-соціальному рівні. Отже, ефективність системи загально-соціального запобігання залежить від того, що виникає поєднання різних за змістом заходів, а це, в свою чергу, призводить до їх взаємодоповнення та додає результативності всій профілактичній діяльності.

Як слушно зазначає Т.О. Приступенко, держава повинна знайти спосіб захищати журналістів, які володіють інформацією, небезпечною для їхнього життя, а громадян - від посягань мас-медіа на їхню честь і гідність. Переважна більшість опитаних журналістів (76%) щодо проблеми перешкоджання їх законній професійній діяльності, висловили переконання про можливість запобігання вчинення злочину, передбаченого ст. 171 КК України.

Як свідчать результати опитування слідчих прокуратури, найбільш дієвим при вирішенні конфліктів за участю журналістів співробітниками правоохоронних органів є вплив на осіб, які вчинюють тиск на журналістів (31%), 11% респондентів вважають ефективним вплив на журналістів-жертв перешкоджання, і більшість з них переконані у дієвості методів посередництва (58%).

Отже, професія журналіста входить до найбільш небезпечних. Часто, в силу особливостей своєї професії, вони виконують свої безпосередні обов'язки в умовах підвищеного ризику та небезпеки.

Питання правового регулювання діяльності щодо запобігання законній професійній діяльності журналістів є дуже важливим з огляду на деякі конкретні обставини. Передусім, вжиття запобіжних заходів нерідко поєднане із застосуванням певних обмежень до осіб, наприклад тієї, яка чинить тиск на представника ЗМІ. Інколи за необхідності та наявності підстав до особи має застосовуватися примус, застереження. Заходи запобігання не можуть притримувати людину, принижувати її честь та гідність. З іншого боку, має бути регламентований обов'язок здійснення запобіжної діяльності. Все наведене свідчить про необхідність її правової регламентації.

Право журналіста на безпеку має конституційний характер. У ст. 3 Конституції України [3] прямо зазначається, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і напрями діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним

обов'язком держави. У ст. 27 Основного Закону записано: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань».

Цими нормами встановлено, що людина ні перед ким не є юридично зобов'язаною своїм народженням та життям, що порушення її фізичної цілісності не може бути обумовлено ні суспільними, ні державними, ні службовими, ні етичними, ні релігійними або будь-якими іншими цілями чи інтересами. Життя людини визначається найвищою соціальною цінністю, рівно важливою і для особи, і для суспільства, оскільки від реального забезпечення цього права залежить не тільки існування окремих людей, але також і розвиток суспільства в цілому. Будь-яка організація, будучи суб'єктом певної діяльності, працює тільки тоді надійно, якщо нею передбачена та дотримується необхідна система запобіжних заходів, і в першу чергу - заходів безпеки своїх членів. Це певною мірою відноситься і до безпеки журналістів, як представників ЗМІ. Відтак, журналісти, як і всі громадяни України, мають конституційне право на охорону та захист життя і здоров'я, у тому числі і в процесі трудової діяльності.